

תורה שבעל-פה

"במעגלי המשנה" — משנה (א')

יחידת לימוד אחת

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעה ורבע.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.

פרק ראשון	—	$(9 \times 1) + (13 \times 1)$	—	22 נקודות
פרק שני	—	(13×4)	—	52 נקודות
פרק שלישי	—	(13×2)	—	<u>26 נקודות</u>
סה"כ	—		—	100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: אין.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

המשך מעבר לדף ◀

פרק ראשון (22 נקודות)

עיין במקורות שבנספח, וענה על שתי שאלות: על שאלה 1 – חובה (9 נקודות), ועל אחת מן השאלות 2-3 (13 נקודות).

מועדים – ראש השנה ויום טוב

1. שאלת חובה

א. הסבר את ארבעת המושגים האלה:

"קדושת השם", "קדושת היום", "עבודה", "הודאה" (ראש השנה, פרק ד', משנה ה'). (4 נקודות)

ב. (1) מהו נושא המחלוקת בין רבי עקיבא לרבי יוחנן בן נורי?

(2) הסבר מהי הקושיה של רבי עקיבא על הדעה של רבי יוחנן בן נורי.

(5 נקודות)

2. א. עיין במסכת ראש השנה, פרק ד', משנה ו', והסבר את הדעה של תנא קמא ואת הדעה של

רבי יוחנן בן נורי. (4 נקודות)

ב. (1) לפי הרב יוסף אלבו, מה הם שלושת עיקרי הדת, ומדוע חשוב להזכיר עיקרים אלה

בראש השנה?

(2) לפי הרב יוסף אלבו, שלוש הברכות 'מלכויות', 'זיכרונות' ו'שופרות' מרמזות על

שלושת עיקרי הדת.

הסבר את הרמזים שבשלוש הברכות.

(9 נקודות)

3. א. עיין במסכת ביצה, פרק ב', משנה א', מהמילים "יום טוב שחל להיות ערב שבת" ועד המילים

"וסומך עליו לשבת".

(1) הסבר בלשונך את האמור בפסקה זו של המשנה.

(2) מדוע תיקנו חכמים כי יש להכין "עירוב תבשילין" במקרה שיום טוב חל להיות

בערב שבת? כתוב שני הסברים.

(9 נקודות)

ב. כתב הרב עובדיה מברטנורא: "וצריך לזכות על ידי אחר לכל מי שרוצה אחר כך לסמוך על

עירובו, ואפילו שלא מדעתו, דזכין לאדם שלא בפניו".

הסבר בלשונך את דברי הרב עובדיה מברטנורא. (4 נקודות)

המשך בעמוד 3

פרק שני (52 נקודות)

ענה על ארבע מן השאלות 4-8 (לכל שאלה – 13 נקודות).

4. תורה, מצוות ודרך ארץ

- א. "אלו דברים שאין להם שיעור... וגמילות חסדים" (פאה, פרק א', משנה א').
- על פי הרב עובדיה מברטנורא, אפשר לקיים את מצוות גמילות חסדים בגוף ואפשר לקיימה בממון.
- (1) ציין דוגמה אחת של גמילות חסדים בגוף ודוגמה אחת של גמילות חסדים בממון.
- (2) לאיזו מהן אין שיעור?
- (4 נקודות)
- ב. "תלמוד (לימוד)", ו"שמיעת האוזן" הם שניים מן הדברים שהתורה נקנית בהם.
- (1) לפי הרב שמשון רפאל הירש, כתוב מהו "תלמוד (לימוד)" ומהי "שמיעת האוזן", והסבר מדוע כל אחד מהם הכרחי לקניין התורה.
- (2) התורה נקנית גם ב"מיעוט דרך ארץ".
- לפי הרב שמשון רפאל הירש, מהי התועלת שבעיסוק ב"דרך ארץ" לקניין התורה, ומדוע יש למַעַט בעיסוק זה?
- (9 נקודות)

5. צדקה וחסד, מידות, אמת ויושר

- א. בנוגע למצוות צדקה כתוב במשנה:
- "ייתן וייתנו אחרים – חסיד, לא ייתן ולא ייתנו אחרים – רשע" (אבות, פרק ה', משנה י"ג).
- הסבר מדוע האחד מכונה במשנה "חסיד", ומדוע האחר מכונה "רשע". (4 נקודות)
- ב. (1) מהו התנאי למכירת יין מעורב במים, ומדוע תנאי זה לא מועיל במכירת יין לתגור?
- (2) "ולא יפחות את השער; וחכמים אומרים זכור לטוב" (בבא מציעא, פרק ד', משנה י"ב).
- כתוב את המקרה, את הדין, ואת הנימוק לדין – לפי תנא קמא, ואת הדין והנימוק לדין – לפי חכמים.
- (9 נקודות)

6. תפילה וברכות

- א. מדוע קבע רבי יהודה הנשיא שמסכת ברכות תהיה הראשונה בסדר המשנה, ומדוע פתח רבי יהודה הנשיא את מסכת ברכות בדיני קריאת שמע? (6 נקודות)
- ב. (1) בגמרא מובאות שתי דעות בנוגע למקור של שלוש התפילות ביום.
פָּרַט את שתי הדעות.
(2) "תפילת הערב אין לה קבע" (ברכות, פרק ד', משנה א').
הסבר משפט זה, וכתוב מדוע אין לתפילת הערב קבע.
(7 נקודות)

7. שבת

- א. (1) "הלכות שבת... הרי הם כהררים התלויין בשערה" (חגיגה, פרק א', משנה ח').
הסבר את דברי המשנה האלה.
(2) על פי רמב"ם, הסבר את ההיתר "להתחיל מלאכה מערב שבת אף על פי שהיא נגמרת מאליה בשבת", וכתוב דוגמה אחת מן המשנה להיתר זה.
(7 נקודות)
- ב. בית שמאי ובית הלל נחלקו בנוגע לשביתת כלים בשבת.
הסבר את שתי הדעות, ואת הנימוקים להן (אין צורך לצטט פסוקים). (6 נקודות)

8. מועדים — ליל הסדר

- א. "מזגו לו כוס ראשון... מזגו לו כוס שני... מזגו לו כוס שלישי... רביעי...".
(פסחים, פרק י', משניות ב', ד', ז')
- הרב יוסף דב הלוי סולוביצ'יק כתב: "הדברים שמסדרים על הכוסות הם דברים שיש בהם קיום של סיפור יציאת מצרים".
כתוב את הדברים הנוגעים לסיפור יציאת מצרים שנאמרים לפני שתיית כל אחת מארבע הכוסות. (7 נקודות)
- ב. "ואין מפטירין אַחַר הפסח אפיקומן" (פסחים, פרק י', משנה ח').
- (1) הסבר מהו "אפיקומן" שבמשנה, וכתוב את פירוש המילים "אַחַר הפסח" שבמשנה.
(2) מדוע אסור לשתות לאחר אכילה של מצת האפיקומן? כתוב שני נימוקים.
(6 נקודות)

פרק שלישי (26 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 9-13 (לכל שאלה – 13 נקודות).

9. זהירות מפגיעה בממון הזולת ובמרחב הציבורי

א. "המניח את הכד ברשות הרבים, ובא אחר ונתקל בה ושברה – פטור".
(בבא קמא, פרק ג', משנה א')

על פי המשנה, האחריות לנזק אינה מוטלת על האדם שנתקל בכד.
הגמרא שאלה על המשנה: מדוע הנתקל פטור, והרי היה צריך להביט בדרך שהוא הולך בה?
כתוב את שלוש התשובות של הגמרא על שאלה זו. (6 נקודות)

ב. "נשברה כדו ברשות הרבים, והוחלק אחד במים, או שלקה בחרסיה – חייב".
(בבא קמא, פרק ג', משנה א')

(1) כתוב בלשונך את המקרה המובא במשנה.

(2) מדוע בעל הכד חייב לשלם על הנזק שגרם?

(7 נקודות)

10. כבודו של אדם

א. "יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך" (אבות, פרק ב', משנה י').

כתוב שני הסברים לדברי חז"ל אלה. (4 נקודות)

ב. (1) "חיבה יתרה... חיבה יתרה... חיבה יתרה..." (אבות, פרק ג', משנה י"ד).

בנוגע למשנה זו כתב הרב שמעון בן צמח דוראן: "אם כן, שלוש חיבות נראו לישראל".

מה הן "שלוש החיבות" של ישראל?

(2) הלל הזקן ראה ברחצה בבית המרחץ – מצווה.

כיצד הסביר הלל לתלמידיו מצווה זו?

(9 נקודות)

11. ארץ-ישראל ומצוותיה

א. (1) יש מצוות התלויות בארץ שיש לקיימן גם בחוץ לארץ.

ציין מצווה אחת, וכתוב מדוע יש לקיימה גם בחוץ לארץ.

(2) על פי הרב שלמה יוסף זווין, קיומה של מדינת ישראל מאפשר לקיים את מצוות

הפרשת תרומות ומעשרות מן התורה. הסבר את דבריו.

(8 נקודות)

ב. כתוב מה הם חמשת מיני הדגן החייבים בהפרשת חלה, והסבר כיצד למדו חכמים מפסח

שרק מינים אלה חייבים בהפרשת חלה. (5 נקודות)

12. הבאת העומר

א. (1) "ממחרת השבת" (ויקרא, כ"ג, י"א; ט"ו) — מהו הפירוש של חכמים לביטוי זה,

ומהו הפירוש של הבייתוסים?

(2) "ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה" (ויקרא, כ"ג, י"ד).

"ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח מצות וקלוי" (יהושע, ה', י"א).

הסבר את ההוכחה של הרמב"ם מן הפסוקים האלה, לפירוש של חכמים למילים

"ממחרת השבת".

(6 נקודות)

ב. (1) כתוב שתי פעולות שהיו עושים "מפני הבייתוסים" כאשר זמן קצירת העומר חל בשבת.

(2) "וזאת לא יכלה הבייתוסיות לעכל. עיניה החלשות כהו ולא יכלו לסבול את האור הגדול

הזה הזורח במלוא הדרו, ועל כן רצתה להאפיל אותו ולהבליט ש'אין קצירת העומר דוחה

את השבת".

(הראי"ה קוק, מאמרי הראי"ה)

על פי הראי"ה קוק, מדוע לשיטת הבייתוסים לא ייתכן שקצירת העומר תדחה

את השבת?

(7 נקודות)

13. תקנות

א. (1) "אין פודין את השבויים יותר על כדי דמיהן, מפני תיקון העולם" (גיטין, פרק ד', משנה ו').

הסבר מדוע תיקנו חכמים תקנה זו, וכתוב שני מצבים שבהם פודים את השבויים

"יותר על כדי דמיהן".

(2) כתוב תקנה נוספת של חכמים הנוגעת לשבויים, וציין את הטעם לתקנה זו.

(8 נקודות)

ב. הסבר את תקנת רבן יוחנן בן זכאי הנוגעת לנטילת לולב לאחר חורבן בית המקדש,

וכתוב מה מטרת התקנות שהן "זכר למקדש". (5 נקודות)

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך

נספח

ראש השנה, פרק ד', משנה ה'

סֹדֶר בְּרָכוֹת:
 אֹמֵר אָבוֹת וּגְבוּרוֹת וְקִדְשֵׁי הַשֵּׁם,
 וְכוֹלֵל מַלְכוּת עֲמָהֶן,
 וְאֵינוֹ תוֹקֵעַ;
 קִדְשֵׁי הַיּוֹם, וְתוֹקֵעַ;
 זְכוּרוֹת, וְתוֹקֵעַ;
 שׁוּפְרוֹת, וְתוֹקֵעַ;
 וְאֹמֵר עֲבוּדָה וְהוֹדָאָה וּבִרְכַּת כְּהֲנָנִים;
 דְּבָרֵי רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי.
 אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא:
 אִם אֵינוֹ תוֹקֵעַ לַמַּלְכוּת, לָמָּה הוּא מְזַכֵּיר?

אֵלָא אֹמֵר אָבוֹת וּגְבוּרוֹת וְקִדְשֵׁי הַשֵּׁם,
 וְכוֹלֵל מַלְכוּת עִם קִדְשֵׁי הַיּוֹם, וְתוֹקֵעַ;
 זְכוּרוֹת, וְתוֹקֵעַ;
 שׁוּפְרוֹת, וְתוֹקֵעַ;
 וְאֹמֵר עֲבוּדָה וְהוֹדָאָה וּבִרְכַּת כְּהֲנָנִים.

ראש השנה, פרק ד', משנה ו'

אֵין פּוֹחֲתִין מַעֲשֵׂר מַלְכוּת, מַעֲשֵׂר זְכוּרוֹת,
 מַעֲשֵׂר שׁוּפְרוֹת.
 רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אֹמֵר:
 אִם אָמַר שְׁלֹשׁ שְׁלֹשׁ מַכְלָן – יֵצֵא.
 אֵין מְזַכְרִין זְכוּרֹן מַלְכוּת וְשׁוּפֵר שֶׁל פְּרָעָנוֹת.
 מִתְחִיל בַּתּוֹרָה וּמְשַׁלִּים בִּנְבִיא.
 רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר:
 אִם הַשְּׁלִים בַּתּוֹרָה – יֵצֵא.

הרב יוסף אלבו, ספר העיקרים, מאמר א', פרק ד'

העיקרים הכוללים וההכרחיים לדת הא-לוהית הם שלושה, והם: מציאות השם, וההשגחה לשכר ועונש, ותורה מן השמים... והמורה על היות ג' העיקרים הללו שורש ויסוד לאמונה אשר בה יגיע האדם אל הצלחתו האמתית, היא מה שיסודו לנו אנשי כנסת הגדולה בתפילת מוסף של ראש השנה, ג' ברכות שהם: מלכיות, זיכרונות ושופרות, שהם כנגד עיקרים הללו. להעיר לב האדם כי בהאמנת העיקרים הללו עם סעיפיהם ושורשיהם כפי מה שראוי, יזכה האדם בדינו לפני השם.

א. כי ברכת מלכיות היא כנגד עיקר מציאות השם, ויורה על זה נוסח הברכה: 'על כן נקווה לך ה' א-לוהינו לראות מהרה בתפארת עוזך להעביר גילולים מן הארץ והאלילים כרות ייכרתו'.

ב. וכן ברכת זיכרונות מורה על ההשגחה והשכר והעונש, וכן יורה נוסח הברכה: 'אתה זוכר מעשה עולם ופוקד כל יצורי קדם'.

ג. וברכת שופרות היא לרמוז על העיקר השלישי שהוא תורה מן שמים, ועל כן היא מתחלת: 'אתה נגלית בענן כבודך על עם קודשך לדבר עמם מן השמים השמעתם קולך'. ולפי שמתן תורה היה באמצעות קול שופר חזק מאוד כמוהו לא נהיה מן העולם, נקראת שופרות.

ביצה, פרק ב', משנה א'

יום טוב שחל להיות ערב שבת –

לא יבשל אדם בתחלה מיום טוב לשבת;

אבל מבשל הוא ליום טוב,

ואם הותר – הותר לשבת;

ועושה תבשיל מערב יום טוב וסומך עליו לשבת.

בית שמאי אומרים: שני תבשילין.

ובית הלל אומרים: תבשיל אחד.

ושוין בדג וביצה שעליו, שהן שני תבשילין.

הרב עובדיה מברטנורא, ביצה, פרק ב', משנה א'

ועושה תבשיל מערב יום טוב – לשם עירובי תבשילין.

אית דאמרי טעמא דהאי [יש אומרים שהסיבה של] תבשיל מערב יום טוב, משום כבוד שבת הוא. שמתוך שמערב יום טוב זוכר השבת, יברור מנה יפה לשבת ולא ישכח שבת משום טרדת יום טוב.

ואית דאמרי [ויש אומרים] משום כבוד יום טוב הוא, כדי שיראו שאין אופין מיום טוב לשבת אלא אם כן התחיל מבעוד יום, וביום טוב אינו אלא גומר, קל וחומר מיום טוב לחול דלגמרי אין אופין ולא מבשילין.

ומברכים על עירובי תבשילין כדרך שמברכים על עירובי חצרות.

וצריך לזכות על ידי אחר לכל מי שרוצה אחר כך לסמוך על עירובו, ואפילו שלא מדעתו, דזכין לאדם שלא בפניו.